

ОЛЕКСАНДР ЯНІШЕВСЬКИЙ

Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського»

Intelligibilis – підвалини впливу на читача як інструмент залучення цільової зарубіжної аудиторії часопису „Arcana”

Słowa kluczowe: czasopiśmiennictwo, inteligibilność, inteligencja, czytelnik zagraniczny, *Arcana*, dziennikarstwo.

Ключевые слова: журналістика, нтелігібельність, інтелігенція, часопис „Arcana”, праса.

Key words: periodicals, intelligibility, intelligence, foreign reader, Ar-cana, journalism.

Журналістика, тобто збирання, опрацювання й поширення інформації за допомогою засобів масової комунікації у своїх початках зароджувалася як діалог між тим, хто цю інформацію мав і тими, хто цю інформацію хотів сприймати [Портніков 2019]. Навіть якщо реципієнт і не мав виразного бажання до сприйняття, проте його топос, особистісна акультурація, внутрішньоекзистенційна налаштованість і навіть момент слухання все одно сприяли певному засвоєнню інформації. Великі греко-римські філософи, починаючи від Платона й Арістотеля і закінчуючи Орігеном й «останнім римлянином» Боецієм, приділяли значну увагу способам транслявання своїх спостережень за навколишнім світом. Передусім це були усні бесіди, які відточувалися шляхом багаторазових повторень в різних варіаціях. Лише у другу чергу це були записи без належного редакторського опрацювання (із сучасної точки зору), метою яких, може і побіжно, ставав цілеспрямований заангажований вплив на аудиторію.

Пізніша іудаїстсько-християнська традиція також не передбачала якихось записів, зосереджуючись на неписемних засобах

передачі думки і знання, що стало причиною такого розмаїття тлумачень релігійних вчень, а у подальшому – вже в рукописну епоху – стількох редакцій одних і тих самих подій. Проте завжди будь-яка точка зору мала на меті поширення себе серед якнайширшого загалу як системи поглядів й авторозповсюдження як певної кількості матеріальних предметів, що її імплікують.

Часопис „Arcana” видається у Кракові вже 25 років (у 2019 р. відсвяткував своє перше чвертьстоліття) і, як було зазначено в його спареному 145/146 номері (№ 1–2/2019), останні чотири роки (з 2016-го) намагається вийти з ніші традиційних національно-християнських цінностей і перейти в розряд (чи, правильніше сказати, категорію) періодичних видань-форумів консервативних кіл польського суспільства: „Після 2015 р. нашою програмою стало – і є нею на майбутнє – вихід із цієї ніші [зауваженої вище. – Я. О.] у бік якнайширших кіл потенційних споживачів і партнерів. [...] Вважаємо, що правиця мусить і тепер працювати з тією частиною інтелігенції, яка за неї голосує. [...] Поганий результат Права і Справедливості на місцевих виборах у містах є частково наслідком неприділяння належної уваги до праці з інтелігенцією, наслідком відсутності оригінальної культурної програми та інших подібних чинників. [...] Ми стараємося, щоб наш часопис, залишаючись інтелектуальним форумом консервативних кіл, був зорієнтованим і на молодого читача, а отже, цікавим для нього [Пер. мій. – Я. О.]” [*Od redakcji (refleksje przed srebrnym weselem)* 2019: 6].

Про постійність, а отже, виваженість редакційної позиції свідчить і ще одне згадування, надруковане у номері 138 (№ 6/2017): „І сьогодні до наших головних обов’язків зараховуємо не пропаганду, але творення справжніх розумових основ для практичної реалізації польського національного інтересу [Пер. мій. – Я. О.]” [*Od redakcji* 2017]. Тобто часопис „Arcana” (назва якого перекладається з латини (*arcanum*) як „таємниця”) становить собою не щодвомісячний збірник випадкових матеріалів, які можуть бути й еклектичними, а пізнавально ангажований політематичний в межах певного предметно-соціального поля журнал

із чітко сформульованою громадянською позицією. Глибоко осмисленою позицією, яка пізнається розумом і нічим іншим, тобто є *інтелігібельною*. Саме в такому значенні цей термін і вживається у даному контексті. Будь-яка осмислена позиція, до того ж інтенційована громадянським дискурсом, потребує все нової і нової аудиторії, нових прихильників своїх аргументів, прибічників точок зору і носіїв її поглядів.

Часто-густо простір для екстенсивного розвитку знаходиться поза межами „материнської території”, оскільки „домашні заготовки” можуть доволі швидко вичерпувати себе, не встигаючи за плином внутрішніх, так би мовити, інтровертних подій і змін. Натомість зовнішній читацький загаль відіграє попервах роль публіки, що із цікавості прийшла на прем’єрну виставу, залишивши перед цим у касі імпресарію певну кількість матеріального ресурсу. Чим більше публіки, тим більше ресурсу залишається у касі. Якщо проводити аналогії, то можна вдатися до такої історичної: розорювання цілинних земель у п’ятдесятих–шістдесятих роках ХХ ст. у колишньому Радянському Союзі. Завдяки миттєвому збільшенню орних площ збираний тоді протягом кількох років урожай у країні дозволив розв’язати низку продовольчих проблем, що дало підстави політичному керівництву цього державного утворення висувати грандіозні плани на майбутнє. Проте нехтування метаморфозою екстенсиви в інтенсив звело дійсно вражаючі економічні результати, масштабні і структурні господарські зміни нанівець. Публіка також у найбільшій своїй чисельності, тобто з максимальним економічним ефектом для театральної трупи, ходить лише на прем’єрні покази, залишаючи на решту, так би мовити, повсякденного репертуару вже менше засобів для продовження культурно-розважальної діяльності.

Тому для редакції часопису вкрай важливо якомога довше протримати „прем’єру” і „збільшення орних площ” при виході на зарубіжну аудиторію, особливо цільову, про що і йдеться у номері 145/146: „наш двомісячник мусить утримуватися головним чином з передплати, продажу, а також інших доходів видавництва [мається на увазі видавництво „Арсана”, яке і видає однойменний

журнал. – Я. О.] [*Od redakcji (refleksje przed srebrnym weselem)* 2019: 6]. Адже раптовість появи на ринку, себто новизна якогось його елемента, об'єкта неминуче є бонусом успіху, який треба використати в інтелігібельному вимірі.

Останнє означає, що, виходячи на зовнішню читацьку орбіту, треба враховувати деякі цілепокладальні чинники: а) фактор позитивної історичної пам'яті, яка може бути у майбутніх цільових споживачів; б) фактор знаходження відповідей на культурологічні запити „не своїх” консументів; в) фактор очікуваної звичайної ерудованості „цільовика”; г) фактор можливості імпліцитного нав'язування читачеві своїх тем для обговорення; д) інші близькоспоріднені фактори, що можуть спливати за законами випадкових процесів. Фактори залучення нової незнайомої аудиторії можуть діяти як в сукупності, так і окремо; як частково, так і повністю; переплітаючись, створюючи певний „інтертекстуальний” дискурс, і заперечуючи один одного. Але спільним чинником усіх їх є те, що вони орієнтуються на інтелігенцію, а не на середній підприємницький клас: „Скромними засобами, що маємо і які є в нашому розпорядженні намагаємося аналізувати важливі для Польщі проблеми, давати місце на наших сторінках новим темам і новим авторам, забезпечувати інтелектуальний тил державних інституцій, підтримувати реформу освіти, яка вдало впроваджується в ім'я охорони цивілізаційного потенціалу Польщі та його зміцнення в майбутньому [Пер. мій. – Я. О.]” [*Od redakcji (refleksje przed srebrnym weselem)* 2019: 6]. Оскільки інтелігенція, яка є прошарком будь-якої спільноти *homo sapiens* (згідно з багатьма суспільними вченнями, у т. ч. і тим, яке на даний історичний момент зазнало своєї поразки), **може і визначає** дискурс розвитку решти суспільства, а стосовно комерційних інтересів редакції, то впливатиме на кількість потенційних передплатників, бо лише той, хто час від часу має можливість концептуально поглянути на неоднозначність навколишнього світу, робити синтез груп явищ його у стані бути реципієнтом, консументом ідей колективу часопису, щоб потім, „перетравивши” надану інформацію, ретранслювати її (не без ефекту маніпулювання) на загал, який до

цього прошарку не належить. Підприємницький клас, занурений в економічні інтереси власного бізнесу, не має можливості „на хвилиноньку прилягти й відпочити” [2], щоб стати уважним читачем щодвомісячника „Arcana”. І якщо хтось з його представників виявить бажання – передусім з інтересів власної справи – долучитися до шанувальників одного з іноземних часописів, то він робитиме це через комунікацію з представником інтелігенції, який в змозі зробити певну адаптацію попередньо прочитаного матеріалу. Тому ставка редакції журналу на інтелігібельне осягнення змісту номерів майбутніми зарубіжними консументами полягає у роботі винятково з працівниками розумової сфери, підспудно тримаючи в полі зору мету щодо поширення впливу свого друкованого слова на інші групи читацької спільноти.

Кожну людину, що звикла працювати з книгою і зробила це засобом свого основного заробітку, при роботі з іноземним періодичним джерелом цікавлять передусім матеріали з царини того, що було названо вище „домашніми заготовками”. Це впливає як з психологічної установки „а як там у них?”, так і з іманентних особистісних рис-вимог, що переважно автоматично формуються у фаховому процесі і в подальшому превалюють у світопогляді такої людини – розширення загальної ерудиції, без якої неможливо їй виконувати свої посадові обов’язки. А вже потім книгозвикла людина звертає увагу на так звану „іншу” інформацію номера, тобто ту, що стосується іншого громадського дискурсу. Відбувається рецепція чужим читачем, споживачем, користувачем друкованого продукту з „чужим” наповненням. Тобто подвійна „чужість” мусить обернутися на пристосування кожним до чужого як до свого. Для обох учасників комунікативного процесу постає проблема кодифікації не те що інформації як такої в загальному й утилітарному аспектах, а самої екзистенції, з якої впливає феномен мультикультурності, але аж ніяк не акультурації. У цьому випадку (виходу на зовнішній читацький ринок) в матеріалах часопису зароджуються і постають нові смисли як естетична реальність глобалізованого світу.

У чому полягають нові смисли? У пошуку й оцінці *polskości*, „вмонтованої” в нові факти духовного світу польських громадян,

тобто в контексті інтропроекції останніх на дискурс всесвітності: „ефект двадцятирічної служби [„Arcanów” – Я. О.]: систематична розумова праця в інтелектуальних підвалинах патріотичної і християнської течій польської політики [Пер. мій. – Я. О.]” [Od redakcji 2017]. І варто ще раз повторити: „І сьогодні до наших головних обов’язків зараховуємо не пропаганду, але творення справжніх розумових основ для практичної реалізації польського національного інтересу [Пер. мій. – Я. О.]” [Od redakcji 2017].

Зміст першого, спареного, номера за 2019 рік наглядно ілюструє висловлені вище спостереження. Спарений двомісячник у часовому вимірі наближається до квартальника, що позначається на доборі матеріалів. У кожній рубриці по одному-три матеріали. Рубрики з невеликими варіаціями повторюються щонумера, проте ніколи не однаково. Тобто не можна за структурою, наприклад, першого номера в році визначити композицію останнього, що виходить наприкінці. Це дозволяє триматися у визначеному ідеологічному руслі нешаблонними методами, використовуючи, так би мовити, „постмодерністичні” прийоми. Тобто, обстоюючи свою точку зору, погляди здорового національного консерватизму, можна з різних боків, з різних „стартових майданчиків” висвітлювати філософську глибину редакційної позиції, не повторюючись при цьому.

У згадуваному номері один за 2019 рік (№ 145/146 від початку) рубрики мають філософсько-прикладні назви: *Європа народів*, *Публічне просвітництво*, *Розмова „Arcanów”*, *Дивлячись назад*, *Польща і світ*, *„Arcana” літератури*, *Відкриті тексти*, *(Не)політичні суміші*, *In memoriam (на (в) пам’ять)* і *Рецензії*. Свої матеріали тут знайдуть і любителі політології, і громадських обговорень, і літератури (як критики, так і художньої), і історії, і відгуків на новинки книжкового ринку, зокрема наукового тощо. Розкриваються справжні таємниці з багатьох гуманітарних проблем у всій повноті індивідуально-дискурсивних зв’язків. В інформаційній навалі, що супроводжує кожну більш-менш значущу тему суспільної екзистенції в регіонально-глобальному вимірі виокремлюється, формується, ущільнюється, згущується острівцею реперних понять, що має усі можливості стати точкою

опори у світобаченні представника інтелігенції незалежно від його етнічної належності.

Прем'єрним матеріалом номера, а отже і всього 2019 року є бесіда-інтерв'ю Кшиштофа Тишки-Дроздовського, польського філософа-суспільствознавця, із Еріком Земмуром – французьким письменником і політичним журналістом, тісно пов'язаним із „Le Figaro”, автором книг *Французька доля*, *Французький суїцид*, *Французька меланхолія* та ін., виразником французького правого консерватизму. І той, хто ділиться своїми поглядами, й інтерв'юєр висловлюють антонімічні ідеології Євросоюзу як політичної організації, наддержавного утворення думки, які дещо корелюють з аналогічними у представників побутової євроспільноти, знаходять у них відгук. В наступному тексті, вже одноосібно Тишки-Дроздовського, артикульовані точки зору закріплюються доволі безапеляційними аргументами, які, проте, підкріплюються історичними фактами французького минулого і слугують коментарями до багатьох висловлювань Земмура. „Сьогодні мультикультурний проект закладає знищення народів, робить з них людську суміш і засоби дешевої робочої сили. Якобінці глобалізації заливають європейців потоками людей з Африки, щоб зламати їхній опір й ліквідувати духовний спадок, звичаї, мови і традиції, останні перешкоди на шляху до світового ринку. [...] Європа – то одна велика Вандея [Пер. мій. – Я. О.]” [Tyszka-Drozdowski 2019: 29].

У статтях відбувається класичний діалог як за формою, так і за змістом. Перше інтерв'ю свідчить про цілеспрямованість підбору співрозмовника для редакції, другий матеріал подає аналіз почутого інтерв'юєром у фрактурі крізь власні світопоглядні орієнтири. Тобто наче замикається певне історичне коло іманентних задач журналістики як такої, як речі в собі, як самості: діалогу між тим, хто має інформацію і тим (тими), хто цю інформацію хоче сприймати, але сприймати не в нав'язуваній редакції, а згідно своїх переконань. Зарубіжний читач-реципієнт вбачає у поданих матеріалах як „домашні заготовки”, так і претензії (в гарному сенсі слова) на екстериторіальну широту кругозору, що не може його не зацікавлювати, оскільки виникає

можливість порівняння з тими аналогічними джерелами, до яких він має легкий доступ у своїй країні. Схильна до інтелігібельних рефлексій людина (а це далеко не звичайна пересічна людина) завжди помічає такі видання, коли вони потрапляють у її поле зору, і дає їм індивідуальну оцінку.

Наступний матеріал з рубрики *Публічне просвітництво – Дві цивілізації. Освіта між традицією і сучасністю* – є типовою „домашньою заготовкою”, оскільки в ньому йдеться про виклики, що постали перед польською школою, передусім середньою. Про детальне пророблення теми свідчать хоча би підзаголовки статті: „В якому місці знаходиться польська (і європейська) освіта?“, „Утилітаризм чи знання?“, „Чи польська школа повинна служити вихованню?“ та інші. Більшість підзаголовків сформульовано як питальні речення, тобто автор, Ян Овчарек, представляє не власні рефлексії на задану тему, що так і можуть залишитися риторично-сакраментальними роздумами, а вступає в активний полілог з невідомою для нього аудиторією з конкретними рецептами зміни ситуації: «Не заперечуючи потреби удосконалення методів роботи польської школи у суспільстві, що технологічно розвивається, треба виразно опиратися пропозиціям нищення польської і європейської, а також латинської традиції, що здійснюється через посилене прищеплення дітям, молоді і вчителям фальшивої, зманіпульованої нарації. Кінцевим у цій ситуації стає повернення належної статусності справжньому, не підданому тиску „політичної доцільності», навчанню польській історії, повернення навчання латини, хоча б у гуманітарних класах загальноосвітніх ліцеїв, а також введення класичної філософії як антидоту до постмодерністичного перекручування фактів [Пер. мій. – Я. О.]» [Owczarek 2019: 35].

„Домашня заготовка” у прямому сенсі „пульсує” під пером автора в редакторській обробці, тема розкривається в емоційно-симультанній багатоаспектності. Ян Овчарек у різний спосіб закликає не піддаватися на патентований оптимізм, який можна почути з вуст чиновників галузевого міністерства, що здійснюють реформу освіти і школи як її складової, оскільки таким чином відбувається заперечення всюдисущості національно-культур-

ного страждання, що виявляється в глобалізаційному стиранні народної індивідуальності, яке конкретно уособлюється в кожному громадянині, що підростає. Бо доросла людина вкрай рідко змінює свою етнічну ідентифікацію тим більше на користь *надсуспільства*. А заперечення всюдисущості будь-якого страждання є хованням під панцир несприйнятливості до чужого болю, мета чого – забезпечення емоційного виживання, виживання цивілізації нового часу. Виживання через своєрідну жорстокість до норм попереднього життя, у т. ч. у секторі освіти.

Ще одна практична варіація гегелівського закону заперечення у „домашній заготовці” колективу редакції заохочувально впливає на потенційного цільового зарубіжного читача, бо вкотре показує парадигмальні критерії добору матеріалу в номер, що є важливим для специфічного споживача друкованого продукту.

У розрахунку на позитивну історичну пам'ять, яка може бути у майбутніх „цільовиків” (з погляду здорового національного консерватизму), а також застосовуючи стратегії імпліцитного нав'язування читачеві своїх тем для обговорення, за матеріалом про освіту іде в якості тематично-духовного наступництва і в рамках відзначання ювілейної дати людини розмова „Arcanów” з літературним критиком і поетом Єжи Гізеллоу. Розмова знайшла своє місце в однойменній рубриці: *Розмова „Arcanów”*. Єжи Гізелла багато говорить про стан сучасної польської літератури в контексті світової, про суспільні тенденції розвитку в усій своїй багатовекторності і в кінці висловлює думку, яка може бути однаково цікавою як для носіїв позитивного історизму, так і для негаторів його: „Вважаю, що без Кресів Польща є неповноцінною. Не кажу вже про смерть інтелігенції, землевласництва, але про Креси, що були великим джерелом нашої культури протягом багатьох століть. Більшість відомих поляків була ж звідти! Включно і з династією Ягеллонів. Краків трохи заступив те, що могло бути і повинно було бути: Львів, Вільно, Покуття тощо [Пер. мій. – Я. О.]” [„*Byłem trochę inny*”... 2019: 55].

Це вже „домашня заготовка”, проте зовнішньо орієнтованого стибу. Вітчизняний користувач друкованого продукту (крім сформованого паризькою „Культурою” Єжи Гедройця) сприйме

подібну думку як належне, понад те – був би подивований, якби вона не прозвучала чи артикулювалася в якійсь іншій редакції (мається на увазі редакція як спосіб висловлювання). Але з погляду комерційного знаджування міркування про Креси в дискурсі сарматизму не є вдалим: це те, що повинно бути іманентно притаманним будь-якій національно зорієнтованій особистості, тим більше з претензією на інтелігентність, а отже, це думка серед **інших** думок **інших** громадсько-політичних часописів. Інша справа – зарубіжний користувач, який у переважній більшості не обізнаний з усією палітрою аналогічних періодичних видань за межами своєї країни і сформований в нехарактерній для вітчизняних читачів ментальності. Нехарактерність в емоціональному вимірі викликає відторгнення наведеної вище думки, проте розрахунок на пізнання розумом, тобто інтелігібельність виправдовує себе стратегічно, бо означає (і передбачає) виважений підхід до будь-якого питання, у т. ч. і контроверсійного. Апелювання до *intelligibilis*-підвалин розвинутої людської особистості стирає міжнаціональні бар'єри непорозуміння різних читацьких аудиторій, що тягне за собою як мінімум звертання уваги на матеріал і збільшує зацікавлення журналом.

З інших наповнень розглядуваного номера можна виділити два матеріали, орієнтовані винятково на зовнішнього читача, який вкрай зацікавлений розширенням власної ерудиції. Це стаття історика Генріка Гленбоцького *Як викликати „польсько-польську” війну (1863–1864)?* – про одну не зовсім досліджену провокацію Івана Ліпранді в часи Січневого повстання 1863 р. й огляд енциклопедичного характеру авторства Томаша Щербіни *Інша Америка (про Ліберію)*. Назва огляду говорить сама за себе.

Іван Петрович Ліпранді – прототип головного героя пушкінського оповідання *Постріл* – відіграв в історії російського фур'єризму таку саму роль, як і Сергій Дегаєв в народницькому русі чи Євно Азеф у діяльності партії соціалістів-революціонерів. Без його ініціативи, а потім і подальшого активного включення не відбулася б справа петрашівців. Генрік Гленбоцький навіть називає його Штірліцем XIX ст., зважаючи на кількість діянь цієї

особи, що залишили помітний слід у спадку тих часів і які досить суперечливо відображаються у тогочасних документах. Автор статті, відомий польський історик-русист, у чомусь перегукується в оцінці Ліпранді з А. Ф. Возним, з-під пера якого вийшла праця *Петрашевський і царська таємна поліція*, проте його мета тут полягає вже у висвітленні наступної провокації всюдисущого генерал-майора [Возный 1985]. Квінтесенцією розмірковувань Гленбоцького можна вважати його останню фразу: „Однак схильність до використання одвічної стратегії *divide et impera* відповідно до потреб поліційного сценарію, як це накреслив ветеран царських служб Іван Ліпранді, чи, коли необхідно, виходячи з політичної доцільності, залишилася незмінною, хоча і звично прихованою, тенденцією імперського центру, що прагне утримати колишні околиці чи відновити в них свої впливи [Пер. мій. – Я. О.]” [Głębocki 2019: 86–87].

Як вже зрозуміло, стаття написана на шпигунську тематику і розрахована не на пересічного зарубіжного читача, а саме на російськоцентричного і також не на середньостатистичного. В ній, крім історично-поліційної інформації, знаходиться місце для згадки і про Пушкіна, і про Достоевського, і про Льва Толстого, тобто помітна тінь певного філологічно-літературного дискурсу, що також має свою аудиторію і у боротьбу за яку включився менеджмент часопису не лише в матеріалі Генріка Гленбоцького, але й у рубриці „*Arcana*” літератури (у цьому номері) або *Канон* (в інших номерах). Історико-літературні відомості тут знаходяться на периферії читачької уваги, проте у кроках з підвищення інтересу до видання, у відслідковуванні міждисциплінарних зв'язків (історія і література) проступають наочні результати маркетингових стратегій журналу. Їхня загальна суть – бути потрібним саме „мудрому” читачеві, бо він найменше підвладний емоціям і почуттям при вирішенні для себе питання, чи ставати йому „членом клубу «Arcana»”. Чим більше „членів клубу”, тим розгалуженіша мережа «агентів впливу» редакції, а отже шанси на **затребуваність ідеології здорового національного консерватизму** зростатимуть. Останнє є суттєвим бонусом при формуванні економічної політики цього засобу масової комунікації.

Енциклопедичний огляд Томаша Щербіни *Інша Америка (про Ліберію)* становить собою зведення відомостей історико-політичного гатунку про лімінальний простір Західної Африки, який з 1822 р. почали заселяти колишні чорношкірі невольники зі Сполучених Штатів Америки, у 1847 р. оголошений незалежною від європейської експансії територією, що взяла собі за назву похідне від гордовитого латинського *liber* – „вільний”. Судячи з усього, вибір пав на цю країну не випадково, бо у № 148 тема отримала продовження, що об’єктивувалося у появі наступної статті цього самого автора *Ліберійська пригода II Речі Посполитої* [Szczerbina 2019b]. Можна зробити висновок, що планується ще не одна стаття як про Ліберію, так і про інші африканські краї, де так чи інакше були помічені поляки і аж ніяк не в якості туристів.

Матеріал(и) про Ліберію є типовим маркетинговим ходом редакції, іманентність якого можна виразити словами: про екзотичне пересічному або незвичайне звичайному (під пересічним й звичайним мається на увазі читач). З одного боку, тут немає нічого супернового, бо в усіх державах з більш-менш розвиненою четвертою владою багато часописів гуманітарного спрямування, навіть і ті, що не претендують на якесь місце у суспільній думці, часто-густо вміщують на своїх шпальтах етнічно-географічно-пригодницькі дивовижі і цікавини задля урізноманітнення „асортименту” наповнення номера. Але з іншого – зарубіжницьке споглядання на спосіб подавання *exōtikos informātiōnis* дорівнює порівнюванню, змаганню з таким самим у рідних для чужого читача журналах. А отже, перемагає сильніший (у даному випадку цікавіший), посилено увагу на якіснішу підготовку і добір редпортфеля. Тобто застосовування час від часу того, що з’являється подекуди й у інших є додатковим стимулом у боротьбі за реципієнта своїх матеріалів, тим більше зовнішнього (зарубіжного) [Szczerbina 2019a].

Решта матеріалів номера мають таку саму значеннєво-смыслову вагу для будь-якого інтелектуаліста зі сфер культури, історії, політики, літератури, публіцистики. За такою самою парадигмою організовано композицію і наповнення й інших номерів як за минулий 2019 рік, так і за попередні. Варіюються

рубрики, ставляться інші акценти у старих темах, піднімаються нові, однак стратегічні напрями діяльності часопису залишаються незмінними. Усі 25 років свого існування „Arcana” робить ставку не на широку читацьку аудиторію з її непередбачуваними смаками й уподобаннями, а на прошарок останньої – більш вимогливий до якості наповнення, здатний аналізувати, подекуди фрактальний в оцінках, дещо примхливий. Але внаслідок своєї нечисленності цей прошарок (інтелігенція) не може забезпечити усталено тривке економічне функціонування часопису, тим більше зважаючи на іманентну обмеженість промоційних засобів періодичних видань, що обстоюють певну ідеологію суспільної думки. У таких виданнях лєвова частка передусім організаційних зусиль іде на переконування своїх опонентів і тому на базис існування увага звертається вже за остаточним принципом.

Звідси випливає, що єдине „тилове забезпечення” (як найменш витратне) полягає лише в екстенсивному пошуку членів завжди неоднорідного прошарку, у тому числі і за межами країни, де виходить журнал. Для того щоб зацікавити аматора чи фахівця з культури, історії, політики, філології треба апелювати до його **інтелігібельності, розумовості** або, інакше кажучи, *intelligibilis*-підвалин вже сформованої особистості, що і демонструє часопис польського здорового (себто «вмонтованого» в глобалізаційні тенденції сучасного світу) консерватизму „Arcana”.

Бібліографія

- Возный А.Ф., 1985, *Петрашевский и царская тайная полиция*, Киев.
- Всё, что было: эстрад. песня, 1986, муз. Д. Покрасса, сл. П. Германа, исп. П. Лещенко, записи 30–40-х годов, Б. м.: Мелодия, грп.: 33 об/мин, моно.
- Портніков В., 2019, *Четверта влада: вплив, виклики, відповідальність: цикл відкритих лек.*, Еспресо ТВ: телеканал, 01–20 груд.
- „Byłem trochę inny”. Z Jerzym Gizellą rozmawia Maciej Urbanowski, 2019, „Arcana”, nr 1–2, s. 42–56.
- Głębocki H., 2019, *Jak wywołać «wojnę polsko-polską» (1863–1864)? Generał-majora Iwana Liprandiego plan sprowokowania konfliktu «białych» i «czerwonych» podczas Powstania Styczniowego*, „Arcana”, nr 1–2, s. 57–87.
- Od redakcji, 2017, „Arcana”, nr 6, s. 5.

- Od redakcji (refleksje przed srebrnym weselem)*, 2019, „Arcana”, nr 1–2, s. 5–7.
- Owczarek J., 2019, *Dwie cywilizacje. Oświata między tradycją a nowoczesnością*, „Arcana”, nr 1–2, s. 32–41.
- Szczerbina T., 2019a, *Inna Ameryka (o Liberii)*, „Arcana”, nr 1–2, s. 114–130.
- Szczerbina T., 2019b, *Liberyjska przygoda II Rzeczypospolitej*, „Arcana”, nr 4, s. 183–196.
- Tysza-Drozdowski K., 2019, *Rewolucja z głębi*, „Arcana”, nr 1–2, s. 17–29.

Streszczenie

Aleksander Janiszewski, *Intelligibilis* – podstawa wpływu na czytelnika jako narzędzie przyciągania celu zagranicznego odbiorcy magazynu „Arcana”

Śledząc profil wydawniczy czasopisma „Arcana”, ukazującego się w Krakowie od ponad ćwierćwiecza, daje się zauważyć, iż przez ostatnie cztery lata (począwszy od 2016 roku) dwumiesięcznik ten usiłuje wydostać się z niszy tradycyjnych wartości narodowo-chrześcijańskich i dołączyć do kategorii czasopism-forów konserwatywnego środowiska polskiego społeczeństwa. O przyjętej polityce redakcyjnej świadczy zawarta w numerze 138 (6/2017) deklaracja: „Dziś do naszych głównych obowiązków należy nie promocja, ale tworzenie prawdziwych mentalnych podstaw praktycznej realizacji polskiego interesu narodowego”. Oznacza to, że „Arcana” (tytuł tłumaczy się z łaciny jako „tajemnica”) nie daje się sprowadzić do roli dwumiesięcznego zbioru losowych materiałów, ale stanowi poznawczo zaangażowane pismo o ściśle określonym stanowisku społecznym. Każde znaczące stronnictwo potrzebuje coraz to większej liczby nowych zwolenników dla poparcia swojej argumentacji, punktów widzenia, stanowiska. Często przestrzeń do szerokiego rozwoju znajduje się poza „terytorium macierzystym”, ponieważ „domowe pustki” mogą dość szybko się wyczerpać, nie nadążając za wewnętrznymi, że tak powiem, introwertycznymi wydarzeniami i zmianami. Zamiast tego opinia publiczna odgrywa pierwszą rolę publiczności, która przybyła na premierę z ciekawością, pozostawiając pewną ilość zasobów materialnych przed kasą. Im większa publiczność, tym więcej zasobów pozostaje w kasie. Oznacza to, że wchodząc na zewnętrzną orbitę czytelniczą, należy wziąć pod uwagę następujące czynniki: a) znajdowanie odpowiedzi na kulturowe pytania „nie swoich” konsumentów; b) oczekiwany „przeciętny” poziom inteligencji projektowanego czytelnika; c) możliwość narzucania czytelnikowi swoich tematów do dyskusji; d) inne ściśle powiązane czynniki, które mogą wynikać z praw losowych procesów. Czynniki przyciągające nowe, nieznanym audytorium mogą działać łącznie lub indywidualnie; zarówno częściowo, jak i całkowicie; przeplatając się, tworząc pewien „intertekstualny” dyskurs i przecząc sobie nawzajem. Wspólnym mianownikiem jest tu nastawienie na inteligencję, nie zaś klasę średnią.

Summary

Aleksander Janiszewski, Intelligibilis – the basis of influencing the reader as a tool for attracting the target of the foreign audience of the magazine „Arcana”

Following the publishing profile of the Arcana magazine, which has been published in Krakow for over a quarter of a century, it can be noticed that over the last four years (starting from 2016) this bimonthly has been trying to get out of the niche of traditional national-Christian values and join the category of magazines -for the conservative community of Polish society. The adopted editorial policy is evidenced by the declaration in issue 138 (6/2017): „Today, our main duties are not promotion, but creating real mental foundations for the practical implementation of Polish national interest”. This means that „Arcana” (the title translates from Latin as „mystery”) cannot be reduced to the role of a two-month collection of random material, but is a cognitively engaged magazine with a strictly defined social position. Each significant party needs more and more new supporters to support its arguments, points of view and position. Often the space for extensive development is outside the „maternal territory”, as „home voids” can run out fairly quickly, failing to keep up with internal, so to speak, introverted events and changes. Instead, the public plays the first role of the audience that came to the premiere curiously, leaving a certain amount of material resources in front of the box office. The greater the availability, the more resources remain on hand. This means that when entering the outer reading orbit, the following factors must be considered: a) finding answers to the cultural questions of „not your” consumers; b) the expected 'average' level of intelligence of the target reader; c) the possibility of imposing on the reader their topics for discussion; d) other closely related factors that may result from the laws of random processes. The factors that attract new unfamiliar audiences may act cumulatively or individually; both partially and completely; intertwining, creating a certain „intertextual” discourse and contradicting each other. The common denominator here is the focus on intelligence, not the middle class.